

agentuur

Eesti Teatri Agentuur tutvustab 1/2011 SAKSA ERI

SIBYLLE BERG „Viimased kuldsed aastad“ (Die goldenen letzten Jahre, 2008).....	2
EKAT CORDES „Igavesti käärinud“ (Ewig Gärt, 2010)	4
JULIAN VAN DAAL „Kõik välja lülitada“ (Alles Ausschalten, 2010).....	8
RETO FINGER „Minusugune ei suudaks mindki hüppamast takistada“ (Einer wie ich würde mich vom Springen auch nicht abhalten, 2007).....	11
BETTINA HAMEL, TOBIAS KRECHEL, BIRTE SCHREIN, STEFAN A. SCHULZ, JULIA WEININGER „Titanic. Ilusad inimesed mängivad suuri tundeid“ (Titanic, Schöne Menschen spielen grosse Gefühle, 1998)	15
DEA LOHER „Süütus“ (Unschuld, 2003)	18
DEA LOHER „Vargad“ (Diebe, 2010)	21
EWARD PALMETSHOFER „hamlet on surnud. raskusjõudu pole“ (Hamlet ist Tod, keine schwerkraft, 2007)	24
FALK RICHTER „Kui saabub öö. Mehed närvivapustuse äärel“ (Wenn es Nacht wird, 2010).....	28
FALK RICHTER „Piltide sõda. The World Outside Is Real“ (Krieg der Bilder, 2010)	33
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Kuldne Draakon“ (Der Goldene Drache, 2009)	37
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Siin ja praegu“ (Hier und Jetzt, 2008).....	41
THERESIA WALSER „Härrasmeeste matjad“ (Herrenbestatter, 2009)	43

SIBYLLE BERG „Viimased kuldsed aastad“ (*Die goldenen letzten Jahre, 2008*)

Esietendus Bonn 2009.

Esitusõigused: Rowohlt Theater Verlag, Reinbek bei Hamburg.

2N+3M+stat

TEGELASED:

(kõik ühe erandiga 40.-te keskel või lõpus)

BEA, kannab lastehalvatusejärgseid jalatugesid

RITA, tähelepandamatu („hall hiir“)

UWE, ülekaaluline

PAUL, punapäine autist

ÕPETAJA (härra Krammacher), väga vana

Teised rollid koos võimalike dubleerimistega:

IMKE (Rita), BERND (Uwe), CARL-GUSTAV (Paul), RÜDIGER (Paul),

PSÜHHOTERAPEUT (naine), ÜLEMUS, ROBOT jpt

KARU, keda võivad kõik kordamööda mängida

KOKKUVÕTE:

Klassikokkutulek või õieti neljase autsaiderite ja tagakiusatute grupi regulaarne kogunemine. ÕPETAJA esineb õhtujuhi ja konferansjeena, kes esitleb oma endisi õpilasi publikule ja illustreerib oma jutustust projektorist näidatavate diapositiividega. BEA, RITA, UWE ja PAUL kogesid 30 aastat tagasi koolis käies nii vaimset kui füüsilist sadismi „alfaisaste“ BERNDi ja CARL-Gustavi ning „alfaemase“ IMKE poolt. Nad vihkasid oma piinajaid, iseennast ja teisi autsaidereid. Ka pärast koolist lahkumist (lõpueksameid polnud nad võimelised sooritama psüühilise häirituse tõttu, mis tekkis, kui nädal varem matsid kaasõpilased nad kitsasse kasti suletuna kaheks ööks maa alla) ei läinud neil palju paremini: „Me õpime seda, et alati saab vajuda allapoole“. Kuid aeg mängib autsaiderite kasuks: „Kelle välimus pole kunagi hea olnud, sellel pole ka midagi kaotada, millel väliselt tähtsust oleks.“ Iseendaks jäädes ja ümbritsevatele normidele vilistades saavutavad luuserid edu. Nad saavad aru, et ainult raha ja sellega seotud võim annavad neile vabaduse vältida vastikuid inimesi.

RITA oli nii tähelepandamatu, et ühel päeval ei lasknud vanemad teda enam koju sisse, väites, et näevad teda esimest korda. Pärast kannatusi kodutute varjupaigas ja tulutuid karjääripüüdlusi rajas ta supiköögi ning tõusis laia haardega *catering*-ettevõtjaks. PAULi konstrueeritud seltsirobotid osutusid turul väga nõututeks. BEAST, kes eelistas alati üksi pimedas toas istuda, sai andekas programmeerija. Ta abiellus UWEga, kes teenis tema programmide müügimehena miljoneid. Ei loe, et Uwe edu saladuseks võis olla tõsiasi, et ta pritsis rääkides sülge – ja et inimesed ostsid ainult selleks, et temast lahti saada. Kunagised meeleheitel enesetapukandidaadid seavad end nii õdusalt sisse kui võimalik, samal ajal kui nende piinajad pankrotistuvad, ruineeruvad psüühiliselt ja füüsiliselt.

HINNANG:

Sibylle Berg on Saksamaal kõrgelt hinnatud näidendi- ja proosaautor. „Viimased kuldsed aastad“ oli 2009. aasta Mülheimi draamaauhinna nominent. Teose puhul köidab teatav sapine huumor, mille prisma läbi on antud nii sünged kui helged seigad. Näitlejatele esitab tekst suurepäraseid väljakutseid eri rollide välkkiirete vahetuste kaudu. Kohati esineb luulevormis löike, mis on sobivad esitamiseks lauludena (mõnes kohas on autor seda ka ette näinud). Karu kommenteerib inimeste toimetamist oma, st looma väga inimliku mätta otsast ning osaleb tegevuses nt valvuri, armukese või loomaaias töötava Uwe pahatahtliku hoolealusena. Tekst jaotub 11 stseeniks ja seda võib mängida nii vaheajaga kui ilma.

KATKEND:

ÕPETAJA: See on Bea – (*Tagasivaade diaprojektorist*).

Ta põdes lastehalvatust, mis mõjus tema keha kasvule ja elegantsile väga negatiivselt. Laps tundis, et ta pole meeldiv, ja selles oli tal õigus. Isegi Bea vanematel – siin pildil – ei õnnestunud oma tütreaga südamlikku suhet luua.

BEA ISA: Väike looduse möödalask ja juba tekibki miski, mis loomariigis ellu ei jääks.

BEA EMA: Kui me oleksime linnupaar, siis oleksime sellise lapse ilma pikemata pesast välja lükanud.

ÕPETAJA: Tõrjutus tegi Beast ebasõbraliku lapse, kes nägi maailmas vaenlast.

BEA: Mul ei ole kooliajast ühtegi mälestust, mida tahaks tordiga meenutada. Üksi oma toas tundsin end hästi. Ma pimendasin selle raskete kardinatega ja olin

seal ümbritsetud ilusatest asjadest, mis panid mind särama. Kui mu peale ei langenud teiste pilgud, olin ma muljetavaldavalt kerge ja elegantne.

ÕPETAJA: Tema ainsa sõbra, imaginaarse maadleja Bertiga – siin pildil – juhtus traagiline õnnetus

BEA (*koos Bertiga*): Bert suri, kui ma olin 14. Siis, kui ta karuga võitles, et mind kaitsta.

KARU: Autsaiderid pole endale ja oma ümbrusele mingiks õnnistuseks. Selle tüdruku sünni ma ära, et talle rahu kinkida.

BERT: Rääkivaid karusid ei kohta ka igal tänavanurgal.

KARU: Ma ju ei tea, kus te liigute...

BERT: See pole küll üldse teie asi. Ometi ma ütlen kõigi homoseksuaalide, neegrite, naiste ja teiste invaliidide esindajana: säh sulle!

(Annoteeris Liis Kolle.)

EKAT CORDES „Igavesti käärinud“ (*Ewig Gärt, 2010*)

32 stseeni

Näidendi „Igavesti käärinud“ esimene lugemine toimus 17. mail 2010 Berliner Festspiele's Theatertreffeni Stückemarktil.

5N+7M+stat

Ekat Cordes (s 1982, Aurichis) on vabakutseline lavastaja ja näitekirjanik. Õppinud Oldenburgi Ülikoolis germanistikat ja sotsioloogiat. 2006–2010 töötas lavastaja assistendi, pressiesindaja ja lavastajana Oldenburgi Linnateatris (Oldenburgischer Staatstheater), mängis väiksemaid rolle ja kirjutas lavastuste jaoks muusikat. On teinud lavastajaassistendina koostööd muuhulgas K. D. Schmidtiga, Jasper Brandise, Sascha Bunge ja Albrecht Hirschega. Alates 2002. aastast on kirjutanud ja lavastanud mitmeid näidendeid: „I Love My Job“, „I Wanna Be Loved by You“, „Blue Moon“.

TEGELASED:

GERD, pereisa

RUTH, tema naine

FREDERIK, nende poeg

NADJA, nende tütar

MODERAATOR
ENNUSTAJAMOOR
MERLE, Nadja sõbratar
JENS DENNIS, Frederiku klassivend
TIETZE, õpetaja
HORST ja HILDE, NAABRID
TORUMEEES
TEISED POISID
TEISED LAPSED
HÄÄL OOMENIST
KOER, KASS
TELEREKLAAM
SININE KIRI
HELLO KITTY

TEGEVUSKOHAD:

Laat, õuduste maja ehk Oomen, Gerdi ja Ruthi kodu (köök, elutuba, kelder, lastetuba, WC, aed), koolipeldik, koolivõimla, kirik, auto.

KOKKUVÕTE:

GERD ja RUTH on nagu siga ja kägu. Kõik tunnevad, et nende majas lõhnab millegi kahtlase järele. Neid ei ühenda midagi peale ühiste laste ja ühise majapidamise. Gerdil on kaks tähtsat asja: telekas ja õlu. Naine on tema jaoks see, kes laotab hommikul tööleminekuriided voodile ja määrib leivale võid. Ruth seevastu elab seebiooperlikes unelmates, põgenedes vägivaldsest ja perverssest argipäevast roosilistesse kujutlustesse mägimajakesest, küdevast kaminast, kirglikust mehest... Ta on valmis nägema oma päästjat igaühes – torumehest kuni oma laste õpetajani. Tema uks ja hing on alati avatud, rinnahoidjatripid avanevad kui nõiaväel. Ainult Gerdist üritab Ruth eemale hoida, sest sellelt mehelt ei ole tal muud oodata kui keretäit. Et Ruthi tüsenenud keha enam Gerdile huvi ei paku, kulgeb tolle tiirane orbiit laste ja koduloomade ümber.

Nende tütar NADJA näljutab ennast, et saada kuulsaks, poeg FREDERIK piinab keldris loomi, et vabaneda kuhjuvast pingest. Naabrid, kes kõike aimavad, ei taha

asjasse sekkuda, vaid eelistavad kõrvaltvaatajaks jääda, nagu viisakad inimesed ikka. Samal ajal kasvab kõikide frustratsioon ja agressiivsus iga päevaga, igaüks otsib sellest oma pääseteed. head lahendust ei leia see igavesti käärinud konflikt kellegi jaoks, lõplikku lahendust pakub vaid surm. Väikesed olmostseenid kasvavad kordustega aina vägivaldsemateks ja verisemateks, majakondsete kannatused sedavõrd suureks, et teisest servast ulatuvad need juba naeruväärsusse, piir reaalsuse ja teispoolsuse vahel hägustub aina enam. Vürtsika raamistuse loole pakub linnas toimuv laot, kus õuduste majas nimega Oomen kulmineeruvad kõikide saatused.

HINNANG:

Süsimusta huumori ja õudusfilmidest inspireeritud vägivaldalelementidega intensiivne perekonnadraama. Cordes raiub sotsiaalset närvi, nii et veri pritsib. Õõvastavat lugu vägivaldse alkohoolikust pereisa perversse käitumise mõjust tema lähedastele võimaldatakse jälgida groteskse teleshowna, kus moderaatoriks on surm. Ohtralt sõnamänge ja keelelisi vigureid kasutades suudab Cordes argise, räpase loo väänata fantastiliselt muinasjutulisse, vendade Grimmide lugudele sarnasesse võtmesse. Eriliselt paeluvaks muudavad loo hästi valitud tegelaskujud, keda lihtsalt peab vihkama ja samal ajal neile kaasa tundma.

KATKEND:

12 Frederik. Hello Kitty. Ruth. Nadja

Lastetoas.

Õösel.

Uks avaneb. Hello Kitty tuleb sisse. Elusuurune kass heidab poisile peale.

FREDERIK: Surm tuleb siidistel kápakestel. Tuleb minu peale.

Purustades ja nurrudes minu voodi peale.

Vihaselt võngutades kõvastunud sabaga.

Tuba täis haisu. Sitt, peer ja õlu.

Haloo, ütleb tema, ma ütlen: haloo Hello Kitty.

Nunnu kassike läbikepitult säravate mustade silmadega.

Hello Kitty libiseb kasukast välja.

Ta silitab mu jalga. Pistab käe mulle püksi. Sülge riistal. Tema kuumav käsi. Tema karvane keel. Ta sisiseb mulle näkku, tema sees käärub juba kaua: sitt, higi ja

veri. Ma sulen silmad, pehkinud käbi ei kuku kännust kaugele, mõtlen. Mu pea pudeneb küljest. Nurrumine, rutakas nurrumine. Kuum nurrumine. Ila. Tule nüüd, ütle midagi, ütleb ta, tule juba, kepi mu kasukat. Mina silitan saba. Tema lakub käppi. Kõik voolab, jõestub, immitseb, seguneb omavahel. Segu loeb. Kõik haiseb. Voolab minust välja, seguneb. Riku mind, riku mind. Õllehigi tilgub minu paljaste jalgade peale.

Uks avaneb. Kass kihutab voodi alla. Siseneb Ruth. Seejärel Nadja. Ruth ignoreerib sooja õlledõhnalist hingeõhku ja kassi valget saba voodi all.

RUTH: Frederik!

NADJA: Emme, mis siin toimub?

RUTH: Frederik. Kas sa nägid jälle halba und?

NADJA: Kas sa tegid jälle alla?

RUTH: Ma ei näe midagi.

NADJA: Siin haiseb kohutavalt. Ma hakkan ropsima.

Nadja jookseb vetsu.

MODERAATOR: Nadja jõuab kohale, oksendab õigeaegselt vetsupotti ning teeb tühjusele ruumi. Kurnatud Frederik oksendab sudames ja täidab seal laiutava tühiruumi. Iga päev, iga öö, käib sisse-välja söök, miskit väljutatakse ja midagi läheb sisse ka. Heidame pimedust perekonnasärale ja tõmbame katte perekondlikelt tavadelt: seksuaalne kuritarvitamine – võtame selle sõnaühendi nüüd rahulikult suhu, teised siin perekonnas võtavad hoopis teistsuguseid asju suhu. Parem elada peost suhu, kui üldse mitte elada, ütleb endale Ruth. Parem näpud kurku toppida kui paksuna ringi troppida, ütleb endale Nadja. Parem püsida üksi kui toppida käsi teiste püksi, ütleb endale Frederik. Parem sõrmi igale poole toppida, kui ainult seda ja teist ja ennast nüsida; ise tuleb aga varjus püsida, ütleb endale Gerd, libiseb kassikesta ja libedaid asju teeb.

(Tõstetud nimetissõrm puudub siit hoopiski.)

(Annoteeris Birk Rohelend.

Tekstist on olemas ka eestikeelne tõlge.)

JULIAN VAN DAAL „Kõik välja lülitada“ (*Alles Ausschalten, 2010*)

Esimene lugemine 12. mail 2010 Berliner Festspiele's Theatertreffeni Stückemarktil.

Julian van Daal on sündinud 1985. aastal Hannoveris. On teinud assistendina koostööd erinevate artistidega Hannoveri, Frankfurdi ja Hamburgi teatrites. Õpib teatri erialal Max Reinhardti Viini Seminaris alates 2008 aastast. „Kõik välja lülitada“ on tema esimene näidend.

TEGELASED:

Poisid A, B ja S, tüdrukud C ja D, üks surnud ema, üks tumm isa, üks tumm laps, üks teadjamees.

TEGEVUSKOHAD: Määramata.

KOKKUVÕTE:

A, B, C ja D on isikupäratud, anonüümsed, elus eesmärgitult ringiekslevad noored. C on kogemata lapse saanud ja maadleb nüüd sünnitusjärgse depressiooni ja äkitselt kaela langenud vastutuskoormaga, mis viib lõpuks meeleheitliku teoni. Tema sõbratar, lödva püksikummi D, aaleb parema meelelahutuse puudumisel niisama ringi ja laseb A-l ja B-l kolki anda nendele kuttidele, kes talle korvi annavad. Ühel korral lähevad asjad halvasti – B peksab tahtmatult surnuks kuti, kes on tegelikult C lapse isa. Nüüd vaevab B-d omakorda must südametunnistus, ilma et ta ise õieti arugi saaks, mis ta varesti on teinud. A, kes käitub kõige ülbemalt ja agressiivsemalt, on sisimas hoopis mannetu tossike, kes vihkab avalikkuse silmakirjalikkust ja südametust tõeliste kriisilaste suhtes, kuid ei suuda ka ise oma talumatule olukorrale ühtegi lahendust või edasimineku teed välja mõelda. Mõnevõrra lisab kogu loole kontrasti teiste sõber S, kes hoolitseb ennastunustavalt oma halvatud ja kõnevõimetu isa eest. Ühepoolses dialoogis isaga arutleb ta võimalike põhjuste üle, miks tunneb tänapäeva noorem põlvkond ennast niivõrd kasutuna – kõik on halvasti, sest kõik peaks ju olema hästi, noorte elu peaks olema parem ja kergem, kui eelmisel põlvkonnal. Aga vanemate aeg ja energia on kulunud tööle ja teleka ees passimisele, lapsed on jäänud oma muredega üksi ja kasvanud täiesti omapead, oskamata järeldusi teha või kogemustest õppida.

HINNANG:

Noortenäidend nn kaotajate põlvkonna lastest – nendest, kes kasvavad üles vaesuses ega oska endale isegi ette kujutada, et elu võiks olla midagi muud kui virelemine. Nende aeg kulub lõputule ringihängimisele, kaklemisele ja keppimisele, raha tuleb varastada või teha juhuslikke vähetulusaid tööotsi. Van Daali tugevuseks on kujutatud sihtrühmale – väheharitud noortele – iseloomulikud, ilmekad argielustseenid ning tõetruu keelekasutus, raamistav tapmise lugu on osavalt dialoogide taha peidetud ja tõde selgub alles lõpuks.

KATKENDID:

5. Isa söötmine II

S: Tead, mida ma mõtlesin? Tegelikult on ta selle ju ära teeninud, see F, kui selline küsimus püstitada, või ei, see pole ju mingi küsimus, vaid hoopis nõue, veel parem, kui midagi nõutakse, siis tahetakse seda ju saada, või siis valetatakse. Ja kui midagi tahetakse saada, siis ei saa selle üle kaevata, kui see kätte jõuab, ja kui valetatakse, siis ei tohi ju selle üle kaevata, kui selle eest karistatakse.

Sa oled ka paremaid aegu näinud, mingis mõttes. Nüüd enam muidugi mitte, see on selge, ma ei tee nalja ega midagi. Aga tookord olid ju paremad ajad, noorte jaoks, ma mõtlen. Kogu aeg oli midagi, mille vastu midagi ette võeti. Te olite pidevalt tänaval või võtsite võõraid maju oma valdusesse või jooksite ülikoolidele tormi või jumal teab mis veel. Igatahes alati millegi vastu. See pidi ju lahe olema, ma mõtlen. Teil oli veel põhjust suud lahti teha.

Mis siis meie jaoks üldse järele jäänud on? Meil ei ole ju üleüldse mitte midagi enam, mille vastu me saaksime olla. Meile tehakse kõik ette ja taha ära, ja seda juba nii kaua, et me oleme sellega ammu ära harjunud. Noorus on rasva läinud. On muutunud paksuks, laisaks ja rahulolevaks. Ja tal on igav.

Mul on igav, isa!

See tulebki sellest puuduvast vastuhakust ja on kogu asja juures peaaegu et kõige hullem, ma arvan. Meil ei ole lihtsalt mitte midagi teha. Olgu need siis lendlehed, mida peab trükkima, või lihtsalt see sotsiaalne vajadus seisukohta võtta, meie jaoks pole seda olemaski. Ja tead sa, miks see nii on? Sest teie, kes te kõige vastu ja poolt võitlesite, olete meid üles kasvatanud tundega, et lahing on teie poolt võidetud ja te olete seda kõike meie heaks teinud ja nii ongi hea

olnud. Vale. Parem oleks olnud, kui te oleksite meie jaoks ka midagi alles jätnud, sest nii, nagu nüüd on, usume me kõike, mida te ütlete, ja laseme ennast lihtsalt tänulikult lödvaks.

9.

A: Tee midagi.

(B ei tee midagi.)

A: No tee nüüd midagi.

(B näitab pilku pööramata keskmist sõrme.)

A: Lahe. *(Teeb oma moblaga pilti.)*

B: Näita siia.

A: Vahi. Sitaks lahe. *(Annab mobla B kätte.)*

B: Lahe. Tee ise ka midagi.

(A näitab nüüd keskmist sõrme, B pildistab.)

B: Kah lahe. *(Annab A-le mobla tagasi.)*

A: Täiega lahe.

(Paus.)

(A mõtleb, mida võiks järgmisena teha, võtab siis oma mobla ühte kätte, suunab selle B peale, annab talle teise käega kõrvakiilu.)

B: Mees.

A: Täitsa pekkis. Vahi. *(Annab mobla B kätte.)*

B: Äge. Minu kord.

A: Äkää, las olla.

B: Kamoon, ära põe.

A: Lõpeta ära.

B: Mis sul viga on?

A: Anna mu mobla tagasi.

B: Kohe saad.

A: Anna siia.

B: Oota natsa.

A: Sa oled täiega idikas.

B: Ma tahan ju ainult –

(B pöörab mobla A poole ja virutab talle kiirelt kõrvakiilu.)

A: Täiega tropp.

B: See on päris lahe. Vahi. *(Annab A-le mobla tagasi.)*

A: Kuidas ma välja näen. Täiega puudega.

B: Täiega.

A: Naljakas kah, miskitmoodi.

B: Absoluutselt.

13. Lapse söötmine II

C: Kas sa oled juba selle peale mõelnud, kuidas see olema peaks, kui sa suurem oled? Kui sa rääkida oskaksid, tähendaks see minu jaoks seda, et sa oskaksid küsimusi esitada. Praegu sa veel ei räägi, ja ma võin ise ette kujutada, mida sa kõige selle kohta ütleksid. Aga kui sa küsida oskaksid, siis ma võib-olla ei teaks, mida ma vastama peaksin. Näed sa, ma olen juba selle peale mõelnud. Et aus olla: mul on selle ees sitaks suur hirm. Praegu on see sulle ju põhimõtteliselt täiesti ükskõik, mida ma sulle jutustan, sa saad ju oma söögi, sind mähitakse ja nii edasi, sul ei lähe ju halvasti, kas pole?

Aga kui sa siis suurem oled, siis sa võib-olla märkad, mis meie vahel valesti on. Siis hakkad sa mind nägema ja mõtled võib-olla: „Jaa, see on minu ema, ta meeldib mulle väga.“ Ja mul on lihtsalt sitaks suur hirm selle ees, et sa siis mulle otsa vaatad ja tunnetad seda, mida ma mõtlen. Kas sa ehk siis tunned, et sa ei saa minult seda, mida sa enesestmõistetavaks pead. Mida miskipärast kõik enesestmõistetavaks peavad. Kõik peale minu.

(Annoteeris Birk Rohelend.)

RETO FINGER „Minusugune ei suudaks mindki hüppamast takistada“

(Einer wie ich würde mich vom Springen auch nicht abhalten, 2007)

1n+4m

TEGELASED:

JULE

PAUL

INGO

HERR SCHLEGEL

WOLF (*tummroll*)

Reto Finger (s 1972) on pärit Šveitsist. Juristiharidusega vabakutseline näitekirjanik, kelle teoseid mängitakse regulaarselt kogu saksa kultuuriruumis, on saanud muuhulgas prestiižse Kleisti-preemia ja olnud Mannheimi Rahvusteatri resideeriv autor. „Minusugune...“ paistab silma omapärase vaikse musta huumoriga. Kõik tegelased on väga tänapäevased ja elulised, aga kuidagi abitult naljakad ning tüki edenedes on nad üha rohkem sunnitud oma abitust ka endale tunnistama. Maailmas, mis näib pakkuvat kõiki võimalusi, on inimesed tegelikult käsist-jalust seotud asjade ja olukordade külge, mida nad pole valinud.

Wolfi tegelaskuju näol on tegemist projektsioonipinnaga, millele igaüks saab suunata oma fantaasiaid, hirme, painajaid ja lihtsalt totraid kinnismõtteid. Tundub, et Wolf on nendele inimestele nii vajalik, et kui ta ise ei tuleks, siis peaksid nad ta endale välja mõtlema. Pärast seda ööd pole miski enam endine ning eriti Pauli edaspidine elu omandab uue dimensiooni.

KOKKUVÕTE:

Näidend on struktuuriliselt jagatud 3 osaks, millest igaüks toimub kindlal kellaajal.

1. osa (ekspositsioon), kl 22.00

Pärast JULE ja PAULi lahkuminekut on edukas yuppie Paul oma juristist koolivenna INGO abil leidnud enda meelest geniaalse ja kõiki osapooli (tegelikult küll ainult teda ennast) rahuldava lahenduse Jule ja enda beebieas tütre hooldamiseks. Ekspaaril on eraldi korterid samal korrusel, nii et lapse (kelle kohta Paul ütleb „järglane“) üleandmine ei saaks olla lihtsam. Hooldusaeg on poolitatud, nii et keegi ei maksa alimente. Pauli meelest on asi seda väärt, et pärast 3-kuulist tema meelest igati õnnestunud katsefaasi ühel suveööl oma *penthouse*-korterit katuseterrassil väike pidu korraldada. Külalisi õieti polegi, peale tema enda ainult Jule (kellel pole suuremat peotuju) ja Ingo (kes ei pea Pauli oma sõbraks). Üsna troostitult ja sunnitud meeleolu ei paranda ka kahe kutsumata külalise ilmumine. Vanahärra SCHLEGEL, kes enda sõnul hoolitseb kogu tänava terrasside taimestiku eest, jääb tüütult lobisema ja targutama. Teisena ilmub WOLF, täiesti sõnatu mees (Wolf võib tähendada nii lühendit mehenimest Wolfgang kui ka hunti), kes tekitab igaühes erinevaid fantaasiaid. Pauli jaoks on ta ärritav tüüp, kes tuli toidulauda laastama. Jule sooviks temaga lähemalt tutvuda. Schlegel kardab probleeme. Wolf lahkub, kuid õhku jääb pinge.

2. osa (eskalatsioon), kl 01.00

Paul räägib totraid lugusid, mida Jule on tema suust juba sada korda kuulnud, Ingo ei kuula enam, ka härra Schlegel ei huvitu eriti. Wolf ilmub jälle välja ja sätib end Ingo kõrvale rinnatise juurde seisma. Kuivõrd Wolf ei räägi, leiab Ingo temas tänuväärse kuulaja oma seksuaalfantaasiatele noorukese praktikandiga. Paul nõuab, et Wolf lõpuks ütleks, kes ta on ja mida soovib, vastasel korral pole tal peolt midagi otsida. Sellepeale ronib Wolf rõdurinnatisele. Julele meenub foto, millel on juhuslikult tabatud parajasti õhusolev Eiffeli tornist hüpanu. Ta hakkab Wolfi paluma, Paul viimast rinnatiselt tagasi kiskuma, Schlegel käsib Paulil Wolf rahule jätta. Tekkinud rüseluses ronib Wolf üle rinnatise katuseservale, kus teda õhulennust lahutab vaid üks samm. Schlegel süüdistab Pauli Wolfi surmas, juhul kui too peaks hüppama. Jule keelatab Wolfi mitte hüppama, kuna see tekitaks temas süümepiinu. Ingo on jooksnud alla tänavale ja püüab sealt Wolfile selgeks teha, et ta seisab täpselt kohas, kuhu Wolf maanduks, seega tabaks surm tedagi. Juhul kui Wolf peaks siiski hüppama, saaks Ingo postuumselt kangelaseks ning tema elu omandaks tagantjärele mingi mõtte. Väga ärritunud Paul arvab, et äkki tahab Wolf (kes hakkab katuseserval lahti riietuma) hoopis tema rõdule sülitada, ja söimab kõiki räägelt.

3. osa (subsumptsioon), kl 05.00

Jule ja Schlegel peavad kumbki vaheldumisi oma monoloogi, rääkides Wolfile piinlikke lugusid või fantaasiad oma elust, täpselt ei saa sotti. Selleks hetkeks on selge, et Ingo ja Pauli geniaalne hooldusplaan on liiva jooksnud, Jule tahab ära kolida. Lõpuks on kõik läinud peale Pauli ja Wolfi. Viimases monoloogis (mille keskel Wolf lahkub, ilma et Paul seda märkaks) aktsepteerib Paul Wolfi kui oma saatjat, varju nüüdsest peale, ütleb isegi, et ta tunneks Wolfist puudust, kui teda ühel päeval enam katuseservalt ei leiaks. Ta ütleb, et ehk ronib Wolf ühel heal päeval katusele maha ja nad lähevad koos jalutama.

KATKEND 2. OSAST:

Jule Wolfi juures, Ingo seisab tänaval, mõlemad veenavad Wolfi.

JULE: Ärge hüpake

Ma palun teid

Seda kukkumist te üle ei ela

Kakskümmend viis meetrit, sellest piisab

Uskuge mind

INGO: Ma seisan teie lennukoridoris

Kui te nüüd hüppate, suren mina ka

Et te teaks

JULE: Taevas on siit ka näha

Ja näeb imeilus välja

Aga vaadake teda turvalisest kohast

Selle jaoks pole vaja üle rinnatise ronida

INGO: Seejuures ei tunnegi me teineteist

Ma ei rõõmustaks

Kui te mind surnuks kukuksite

JULE: Palun ronige tagasi

Palun teid

INGO: Hoolimata sellest, et te ei palunud mind

Teie lennukoridoris seista

JULE: Mul oleks kahju

Uskuge mind

INGO: Ma võiksin igal ajal teie maandumiskohast ära minna, selles osas on teil küll õigus, aga ma ei tee seda

Sest ma olen lugenud, et inimesi võib hüppamast takistada, kui nende maandumispunktis seista

Ma loodan väga, et te pole selles suhtes erand

Aga nüüd, kus ma teie poole üles vaatan, saab mulle selgeks, et ma ei saa teid hüppamast takistada

Minusugune ei suudaks mindki hüppamast takistada

(Annoteeris Liis Kolle.)

BETTINA HAMEL, TOBIAS KRECHEL, BIRTE SCHREIN, STEFAN A. SCHULZ, JULIA WEININGER „Titanic. Ilusad inimesed mängivad suuri tundeid” (*Titanic, Schöne Menschen spielen grosse Gefühle, 1998*)

2N

TEGELASED:

ALBERTA

ELLI

KOKKUVÕTE:

Kaks mingi asutuse, ettevõtte vms söökla töötajat on peale tööpäeva lõppu veel töökohal, koristavad, teevad ettevalmistusi järgmiseks päevaks. Televisiorist tuleb Oscarite jagamine, kus „Titanic“ nopib mitmeid kuldmehikesi. ALBERTA ja ELLI on James Cameroni oopuse andunud fännid, nad otsustavad šampusejoomisest loobuda, kui see parima filmi auhinda ei saa. Nad ehitavad armastusega ajaloolise Titanicu mudelit. Kui neil esinebki omavahelisi pingeid ja „ärapanemisi“ (Alberta näppab küpsiseid, Elli loeb neid üle), siis „Titanicu“ fännamine ühendab neid kompromissitult. Nagu selgub, on naistel tähelepanuväärne kostüümivaru, mis läheb kasutusse, kui nad järgnevalt filmi stseene ikka sealsamas sööklas läbi mängivad. Erinevate tegevuspaikade kujutamiseks lähevad käiku lett laevatekina, mikrolaineahi sidepidamisvahendina, loomulikult ülakorruse rinnatis reelinguna ning menüütahvel Jacki molbertina, kui ta Rose'i joonistab. Kahekesi täidavad Alberta ja Elli nii palju rolle, kui vähegi suudavad, sealjuures neid ka omavahel vahetades (kumbki saab olla Rose, Jack, kapten Smith jt). Üleminekud ühelt stseenilt teisele, rollivahetused, dialoogid – kõik jookseb nagu õlitatult, andes tunnistust sellest, et nad on „Titanicut“ juba korduvalt mänginud. Siiski juhtuvad väiksemad eksimused (mis võiksid juhtuda ka korralikult proove teinud harrastusnäitlejatel): vale kostüümidetail pärast rollivahetust, märgusõna mahamagamine, väiksed jagelemised-arusaamatused-selgitamised (Alberta: „Ma ei ole paks.“ / Elli: „Ma mõtlen Rose'i.“ / Alberta: „Tema pole ka paks.“; Elli-Jack: Alberta-Rose'ile: „Heida lihtsalt leti taha pikali“; Elli-Rose: „Siin pole ju mingit paati” jms).

HINNANG:

Suurepärane kahenaisetükk, mis ei esita mängupaigale erilisi nõudmisi (seda on mängitud ka näiteks harilikul väikesel laeval, mis teeb paaritunniseid lõbusõite). Olenevat näitlejannade meisterlikkusest ja huumorisoonest võib asi kujuneda väga kuni üliväga koomiliseks. Igal juhul ei käi näidendi koomika uppunud laeva ja selle õnnetute ohvrite, vaid pigem Hollywoodi linateose ja selle fetišeerimise pihta. Ei puudu ka liigutav moment: inimesed püüavad filmi abil oma igapäevaelust põgeneda, tunda end ilusatena ja kogeda suuri tundeid. Alberta ja Elli elavad kohati nii rollidesse sisse, et unustavad sööklaolustiku, mis vaataja silme ees seisvana „suurtele tunnetele“ groteskse kontrasti moodustab. Kuid võib-olla saavutab lavastus, et ka vaataja selle unustab...

KATKEND:

Alberta ja Elli ülakorrusel vahimadrustena (Frederic Fleet, Reginald Lee).

ALBERTA-FLEET: Silmapiiril kõik vaikne.

ELLI-LEE: Jah, ma ei mäleta, et ma oleks kunagi varem nii rahulikku merd näinud.

ALBERTA-FLEET: Nagu külatiik.

ELLI-LEE: Nagu vanaema pärast infarkti.

ALBERTA/FLEET: Täiesti vaikne.

ELLI-LEE: Jäämägesid on raske ära tunda, kui lained nende vastu ei murdu.

ALBERTA-FLEET: Usu mind, ma tunnen jää lõhnast ära, kui piisavalt lähedal olen.

ELLI-LEE: Jama.

ALBERTA-FLEET: Ma päriselt tunnen.

ELLI-LEE: Kas sa leidsid kiikrid üles?

ALBERTA-FLEET: Neid ma nägin viimati Southamptonis.

ELLI-LEE: Tore lugu.

ALBERTA-FLEET: Siis peame minu nina usaldama.

ELLI-LEE: Sellest ei tule midagi välja.

ALBERTA-FLEET: See on väga lihtne: sa pead ainult silmad kinni panema ja ninasõormeid laiendama.

Demonstreerib laiendamistehnikat. Elli teeb järele.

ELLI-LEE: Ma ei tunne midagi.

ALBERTA-FLEET: Näed siis, jäämägesid pole.

ELLI-LEE: Kui lähedal peab olema, et neid haista?

ALBERTA-FLEET: No see sõltub jäämäe suurusest. Antarktikas näiteks on asi keeruline, sest seal lõhnab praktiliselt kõik jäämäe järele. Sellest ka nimi. Igijää.

ELLI-LEE (*teeb silmad lahti*): Jäämägi!

ALBERTA-FLEET (*silmad kinni*): Palun väga, sa saad hakkama! Jah, nüüd ma tunnen ka ta lõhna.

ELLI-LEE: Seal, otse meie ees!

ALBERTA-FLEET (*kinnisilmi, nuhutab*):

Tore eksemplar.

(*avab nautlevalt silmad*)

Ohh, kuradi kurat!

(*telefoni*)

Võtke ometi vastu, vördjad. *Ad libitum.*

Elli jookseb alla.

ALBERTA-FLEET: On seal keegi?

ELLY-MOODY [6. ohvitser]: Jah, mida te näete?

ALBERTA-FLEET: Jäämägi otse ees.

ELLY-MOODY (*mikrolaineahju*): Aitäh. Jäämägi otse ees.

(*Räägib puhveteleti erinevatesse riulitesse.*)

Jäämägi otse ees.

Jäämägi otse ees.

Jäämägi otse ees.

ELLI-MURDOCH [1. ohvitser/vanemtüürimees]: Rool tüürpoordi!

Kõik vaheseinad lukku!

(*võtab taldriku roolirattaks*)

ELLY-MOODY: Jah, *sir*, on tüürpoordis.

ALBERTA-FLEET: Noh, pööra juba!

Issand halasta, jumal küll!

ELLI: Me põrkame kokku.

Kokkupõrge.

ALBERTA: See läks napilt, või mis?

Vaikus.

Elli keerab veekraani lahti, kerib seeliku üles, paneb kummikindad kätte.

ALBERTA-CAPTAIN SMITH (*Tuleb trepist alla, tal on kleidi peal must mantel ja kaptenimüts peas.*) Mis see oli?

ELLI-MURDOCH: Jäämägi, *sir!* Ma tahtsin pakpoordi poolt mööda sõita, aga me pörkasime kokku. Vaheseinad on lukus.

ALBERTA-CAPTAIN SMITH: Kõik masinad seis!

Elli keerab kraani kinni.

ALBERTA-CAPTAIN SMITH: Kas te saate sekke lugeda, ee... lekke sulgeda?

ELLI-LAEVAPUUSEPP (*vaatab haamrit ja naela*): Kardan, et ei. All on juba kõik vett täis.

Vaatab vett.

ALBERTA: Tõsi või?

ELLI-KÜTJA: Poisid, nüüd pole muud kui välja siit!

(Annoteeris Liis Kolle.)

DEA LOHER „Süütus“ (*Unschuld, 2003*)

Esietendus 2003. aastal Hamburgi Thalia teatris (lav Andreas Kriegenburg).

4M+5N+episoodilised rollid

TOIMUMISKOHT: Kuskil Lääne-Euroopa mereäärses linnas.

NÄIDENDI ÜLESEHITUS:

Hulk väikseid ja üsna intiimseid lugusid (19 episoodi). Näidendi jooksul selgub, et mitmed tegevusliinid on omavahel seotud, moodustades temaatilise selgroo. Loo viimastes stseenides pööratakse kogu näidendi kronoloogia pea peale ja jõutakse otsaga tagasi algusesse.

LOOD:

Kaks illegaalset Aafrika immigranti, ELISIO ja FADUL, näevad esimesel kohalejõudmise õhtul pealt enesetappu. Üks nendest tunneb süüd, et ei püüdnud naist päästa. Teine leiab juhuslikult kotitäie raha, millega otsustab maailma paremaks muuta.

Suhkruhaigust põdev vanem naine, PROUA ZUCKER (Suhkur), kolib oma tütre, ROZA, ja tema kaaslaste, FRANZI, juurde elama, rikkudes nende „idüllilist“ elu. Noormees saab tööd surnukuuris ja sukeldub täielikult surnute maailma, unustades koduse elu ja oma kallima.

PROUA HABERSATT otsib lunastust inimestelt, kellele tema poeg on teinud palju halba. Tema ristiretk tekitab peagi küsimuse: mida ja mis ajenditel ta ikkagi taga ajab?

ABSOLUT, noor tütarlaps, kes töötab sadamabaaris eksootilise tantsijana, on olnud sünnist saati pime, kuid ta tahaks näha maailma. Juhuslik kohtumine FADOULiga viib teda uutele lootustele saada nägijaks ja mõista maailma.

Vananenud filosoof, ELLA, on pettunud kõigis ja kõiges. Kõige rohkem enda kuldsest abikaasast, kes justkui esindab kõike seda, mille vastu naine on aastaid võidelnud.

Nendele lisaks on veel episoode vihastest autojuhtidest, kes järjekordse enesetapja pärast ei saa koju sõita; noore arsti muljetused ja teised lood elu väärtusest ja haprusest.

Lugude arenemisel ja omavahelisel põimumisel ilmnevad uued tõesed ja detailid. Siiski võib igat lugu vaadata iseseisvana. Võib-olla kõige läbivamaks liiniks ongi kahe aafriklase pingutus mõista seda majanduslikult õnnistatud lääne maailma, kus inimesed nii kergekäeliselt on nõus kõigele käega lööma. Vast kõige paremini võtab selle mõtte kokku Elisio:

„Me kõik tuleme lõunast, kus on kuum ja inimesed surevad kui kärbsed, ilma, et nad end ise tapma peaksid. Seal lõunas, nad naeravad teie üle, lõunas, seal me naerame te üle, me naerame te üle ja mina, ma ei saa sellest siinsest asjast mitte midagi aru – “

HINNANG:

Loher kasutab ohtralt nn kõrvalpilgulist võtet: tegelased kirjeldavad, mida nad teevad või mis nende ümber toimub. Lisaks on Loheri keel üsna luuleline, eriti monoloogides. Episoodiliselt on esindatu släng ja murded. Kuigi teema on iseenesest sünye, siis leidub ka üsna palju koomikat. Pole ammu kohanud saksa näidendites nii humoorikat tegelast, kui Proua Zucker. Loherit iseloomustab õhulisus ja kergus, millega ta liigub ühest stseenist järgmisse, muutudes ajas ja ruumis.

KATKEND:

Episood 2: *Proua Habersatt külastab tüdruku vanemaid, kes oli üks tema poja ohvritest.*

MEES: Ta tõepoolest võtab riulilt foto, oma võõraste sissetungijakätega haarab ta kinni riulil seisvast hõbedase raamiga fotost, meie tütre pildist. Mu naine ehmub, ta kardab, et fotoga võidakse midagi kurja teha ja see võrduks samaga, et meie tütar peab uuesti surema. Ma tahan käsi raami all hoida, aga see ei õnnestu, mu käed lebavad loiult kõhul ja moodustavad debiilse, väikese pesa.

NAINE: Mu mees on üks kobakäpast väravavaht, kes täiesti edutult üritab kinni püüda mõnda vastasleeri palli. Ta teab, et on alati kehvast vormis, aeglase reaktsiooniga, vähese võhmaga. Ta teab, et on paras töll ja lõpetab nagunii mudas. Tal puudub auahnus, julgus, ta kohe kutsub põlguse enda kallale. Ta ütleb põlgusele, võta istet, tunne end kui kodus, saa osaks minust. Isegi põlgus tüdineb tema kehast, haigutab ja otsib uut ohvrit. Kolib mu mehest välja ja jätab ta üksi. Vaid üks värisev ümbris, tuiklev nahk. Ta lepib kõigega.

PROUA HABERSATT: Oh, vabandage mind.

Ma pole ennast veel tutvustanudki.

NAINE: Ta võtab istet. Ta laseb käekotil kukkuda tugitooli kõrvale, nagu ei kavatses ta enam kunagi püsti tõusta.

PROUA HABERSATT: Mu nimi on Habersatt.

Ja mina olen Udo ema.

(Vaikus.)

MEES: Peale lühikest-lõputut vaikust on mu abikaasa langenud pikemasse katalepsiasse ja mina ei tea, kuidas *seal seal* meie korterist välja saada. Ma panen lihtsalt korraks silmad kinni.

(Vaikus.)

PROUA HABERSATT: Ilus rist on teil seal seinapeal.

(Vaikus.)

PROUA HABERSATT: Andestust.

Andestage, et me eksisteerime.

Ja üldse teie lähedusse oleme sattunud.

Ja et kogu teie elu puhastustulle paiskasime.

Seepärast olen siin.

Ma palun teie andestust.

(Paus.)

Andestust, et olen sündinud.

Et sünnitasin selle poja.

Andestust sellepärast, mis juhtus teie tütrega –

Ärge peljake, ma ei ütle seda välja.

(Paus.)

Te teate ehk rohkem kui mina.

(Paus.)

Ma tean, ma tean,

et tõeline andestus saab tulla vaid Jumalalt.

Aga ma luban teile, mina,

kui te sellega algust teete,

leevendaks see meie kannatusi väga.

(Vaikus.)

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

DEA LOHER „Vargad“ (*Diebe, 2010*)

6N+6M vanustes alaealisest pensionärini

Dea Loher (s 1964) on saksa näitekirjanik ja prosaist. Tema näidendite esmalavastused on toimunud Saksamaa parimates teatrites (Deutsches Theater Berlin, Münchner Kammerspiele, Hamburgi Thalia Theater jt) ning neid on mängitud ka välismaal, sh Lõuna-Ameerikas. Ta on saanud ohtralt tunnustust (Brecht'i ja Else Laske-Schüler'i nimelised preemiad, mainekas Berliini Kirjanduspreemia, ajakirja „Theater heute“ aasta näidendi preemia jt).

Loheri värskem näidend „Vargad“ (EE Deutsches Theater Berlin 2010) tundub tema loomingu taustal (põhiliselt näidendid, mida on 17) harjumatult naljakana. Siingi kohtame tema rikast ja täpset keelt, grammatiliste paradigmat (tegelased räägivad iseendast kolmandas isikus, erinevad ajavormid), aga ka korduste ja pausidega mängimist. Küsimused, mida ta esitab, on ikka samad (kuna ammendavaid vastuseid ei ole): kust me tuleme? kes me oleme? kuhu me läheme?

Tegelaste nimed Schmitt, Machatschek, Nowotny, Tomason on sama mittemidagiütlevad kui meie Saar, Smirnov, Peterson. Tegelikult võiksid nad kõik olla Tomasonid. Jaapani kunstnik Genpei Akasegawa hakkas Jaapanisse kallilt sisseostetud, kuid legendaarselt edutu pesapallimängija Gary Thomassoni järgi Tomasonideks nimetama avalikus ruumis paiknevaid kasutuks muutunud objekte, mille esialgne mõte on vaatajale mõistatuseks. See metafoor kehtib küllap enamuse puhul meist, Loheril saab sellest farss, purunenud unelmate bulvar. Esmapilgul tundub näidend koosnevatest seosetutest episoodidest, hiljem ristuvad ja põimuvad tegelaste teed kõige üllatavamates konstellatsioonides.

KOKKUVÕTE:

FIINN TOMASON, kindlustusmaakler, ärkab ühel hommikul ja ei taha enam üles tõusta. Ta teeb oma elule lõpu. Tema õde LINDA TOMASON, kes ainsa töötajana veab kuidagimoodi hingitsevat termaalvee supelasutust, näeb asutuse territooriumil hunti ning unistab, et basseinide asemel on seal peagi rahvuspark, mida peab tema koos oma mehega (keda tal ei ole). Öhtusöögilauas jutustab ta sellest oma kujuteldavale mehele ja lapsele. Finni ja Linda isa ERWIN püüab vanadekodus inimeseks jääda, uurimistööd teha, teda tüütavad tütre „vanainimesejuttudest“ koosnevad külaskäigud. Kord kohtab ta proua IRAt, kes on 43 aastat ühes hotellitoas oma meest oodanud. MONIKA TOMASON (pole eelmiste sugulane) usub, et teda edutatakse välismaale supermarketi juhatajaks, ta püüab kaugõppes keskkooli lõpetada ja õpib hollandi keelt. Tegelikult ta vallandatakse, tema politseinikust mees Thomas jätab ta maha ja laseb talle hiljem muuseas kuuli pähe. HÄRRA ja PROUA SCHMITT kahtlustavad, et neid jälgib mingi loom. Tegelikult osutub see oma pruudi isa jälgi otsivaks matusekorraldajaks JOSEFks (kelle perekonnanimi „ERBARMEN“ tähendab „Halastust“). Schmittid löövad ta hundi pähe maha.

KATKEND:

19. 43 aastat

Politseijaoskond. Thomas. Ira.

IRA: Ma magasin.

THOMAS: Mis päeval see oli.

IRA: See oli kolmapäeva õhtul. Või kolmapäeva pärastlõunal. Ma polnud voodisse heitnud. Ma istusin tooli peal ja jäin magama. See oli üks väike tugitool, ma jäin tugitoolis magama. Kui ma üles ärkasin, oli möödunud palju tunde.

THOMAS: Kas oli öö.

IRA: Hahetas, oli hommik, umbes kell pool viis. Ma kuulsin linde. Ma tõusin üles ja vaatasin ringi. Olin üksi.

THOMAS: Kas te ei ehmunud.

IRA: Ei.

Vaikus. Ira ümised laulda.

IRA: Ei. – Ma kuulsin linnulaulu. Tegin akna lahti. Väljas oli külm. Sellest hoolimata jätsin ma akna lahti, ma armastan seda, armastan külma, mulle meeldib, kuidas siis nahk pingule tõmbub, seda jäist põletavat tunnet. *(Paus.)* Ma tegin akna lahti ja heitsin voodisse, lõpuks ometi.

THOMAS: Et magada.

IRA: Jaa. Ma olin ju üksi.

Vaikus.

IRA: Jaa. Nii see oli. Ma jäin magama, ja tema läks minu magamise ajal ära.

THOMAS: Millal te rahutuks muutusite?

IRA: Millal ma rahutuks muutusin. – Ma pean selle üle järele mõtlema.

Paus.

THOMAS: Kas ta ei jätnud endast mingit kirja maha –

IRA: Endast maha –. Kas te arvate, et ta võiks surnud olla –

THOMAS: Kas ta ei jätnud sinna, teile mingit kirja –

IRA: Ei.

THOMAS: Ei mingit kirja, teadet, sedelit –

IRA: Ei. – Ei. – Ta ei pea mulle aru andma, kui ta hotellitoast lahkub.

THOMAS: Kui ta lahkub, siis võib-olla mitte, aga kui ta ei kavatse tagasi tulla.

IRA: Miks ta ei peaks tahtma tagasi tulla –

THOMAS: Kuna ta – mõtles, et tal võiks kusagil mujal parem olla. Paremad väljavaated.

IRA: Ärge solvake mind. *(Paus.)* Ma arvan, et temaga võis midagi juhtuda.

/---/

IRA: Minu mees läks ühel kolmapäevaõhtul ära –

THOMAS: Jah, muidugi –

IRA: Mitte eelmisel kolmapäeval, te küündimatu idioot – kas ma näen välja nagu mõni tobe koduperenaine, kas te peate mind hüsteerikuks, kas ma jookseksin kolme päeva pärast teie juurde ja karjuksin appi –

THOMAS: Mm...

IRA: See oli kolmapäeva õhtul 43 aastat tagasi, tainapea. Sellest on 43 aastat möödas, kui mu mees hotellitoast kadus, ja kindlasti mitte sellepärast, et ta tahtis mind maha jätta. Temaga juhtus midagi.

Vaikus.

THOMAS: See on pikk aeg. *(Paus.)* See on terve mu elu.

Paus.

IRA: Ma pole enam noor. *(Paus.)* Ma hakkan temast puudust tundma. *Paus.* Ma tunnen temast puudust.

(Annoteeris Liis Kolle.)

EWALD PALMETSHOFER „hamlet on surnud. raskusjõudu pole”

(Hamlet ist Tod, keine schwerkraft, 2007)

3N+3M

Ewald Palmeshofer (s 1978) on austria näitekirjanik. Hooajal 2007/2008 resideeris ta Wiener *Schauspielhaus*i juures, kus esietendus ka „hamlet on surnud“, mis kutsuti osalema Mühlheimi Teatripäevadele. Ta on kirjutanud ka näiteks „elu klaasi all“ ja „loom. saadakse ju palun alamkihiks“, saanud mitmeid stipendiume ja preemiaid, sh ajakirja „Theater heute“ kriitikute žürii parima noore näitekirjaniku preemia „hamlet on surnud“ eest.

TEGELASED:

KURT, isa

CARO (Caroline), ema

OLI (Oliwer), hea sõber

MANI (Manuel), poeg

DANI (Daniela), tütar

BINE (Sabine), hea sõbranna

KOKKUVÕTE:

„Aeg liigestest on lahti – neetud rist, / et minult nõuab paikapanemist!“ ütleb Taani prints Hamlet Shakespeare'i näidendis ja viitab sellega oma olukorra väljapääsmatusele, Jumala väele, mille alla ta peab end painutama. Tal on oma ettemääratud ülesanne. Palmeshoferi tegelastel on ainult nemad ise, nende taevas on tühi ja ilma raskusjõuta ähvardab neid iga hetk orbiidilt väljalendamine. Näidendis öeldakse: „Tühjana on taevas nagu masin“. See masin töötab samal põhimõttel kui järjekorranumbriautomaat töötukassas: igaüks võtab endale numbri ja see ütleb, kui tähtis keegi on või kas tal üldse on mingi osa „hetkeolukorra üldarvestuses, tulevikuökonomias“. Seejuures ei huvita tegelasi nn suured teemad. Neil ei ole religiooni, visiooni ega missiooni. Neid huvitab ainult iseenda saatus, olla keegi, ellu jääda.

Veendunud oma õiguses isiklikule õnnele, joonistavad tegelased kaasaja ellusuhtumiste galerii ning moodsa ühiskonna peegelduse. Samas pole see eraellu sulgumine egoismi või ükskõiksuse, pigem depressiooni väljenduseks, kuna inimesed ei oota tulevikult enam midagi. Neid halvab ebamäärane hirm nõudmistele mitte vastata, mitte suuta tempoga kaasa minna saavutuspõhises ühiskonnas, kus tähtis pole mitte protsess, vaid tulemus. Igaüks on oma õnne sepp ja nii ka vastutab oma läbikukkumise eest. Moodsa lääne ühiskonna õnnelubadus muutub ähvarduseks, õrnalt, aga pidevalt tugevnevaks surveks.

Seda tajuvad ka DANI, MANI, OLI ja BINE, üle kahekümneviieste põlvkonna esindajad. Sõbrad kooliajast kohtuvad hulga aastate järel. Dani ja Mani tulevad vanematekoju, sest vanaemal on sünnipäev ja pealegi on surnud lapsepõlvesõber Hannes. Nii et sünnipäevaluast minnakse otse matusele, kus nad kohtuvad Bine ja Oliga. Oli sõbrustas Mani ja Bine Daniga, lisaks oli Oli Danist sisse võetud, aga kuna too oli Mani õde, siis ei tahtnud ta mingit jama. Binega oli asi lihtsam ja seetõttu on nad nüüd abielus ning ootavad last. Mani ja Dani aga said pika nina, ka teistes eluvaldkondades. Elu läheb edasi kusagil mujal, ilma nendeta. Nad sarnanevad äsja surnud Hannesele, sest nendega ei arvesta enam keegi. Siiski küsivad kõik neli endalt, kas ma tegin õigesti ja kui tegin, miks ma siis õnnelik ei ole.

Vanemaid kummitavad samad probleemid selle vahega, et nende põlvkonnal ei lähe elu üldse enam edasi, ka kusagil mujal mitte. Noore Hannese surma valguses („vanad elavad igavesti ja noored maetakse maha“) haudub CARO oma ema 95. sünnipäeval

plaane tema mõrvamiseks („ta teeb seda meelega, ta ei sure meelega ära“). KURT on teda Hannese emaga petnud, lapsed ei too ka ellu rõõmsamaid toone ning tal on hirm elada sama vanaks kui ta enda ema. Kurt tahaks veel kord otsast alata. Kuigi nad tegid ju kõik õigesti: abielu, lapsed, oma maja. Nüüd nad seisavad seal, ei saa midagi teha ja püüavad oma „hoiakusitast“ välja rabeleda. Selles ühiskonnas pole enam generatsioonidevahelist lõhet: vana või noor. Probleem on selles, et midagi olulist enam ei juhtu, ei tule mingeid ahaa-elamusi, mis ärgitaksid pilku eraeluliselt kõrgemale tõstma ja oma hoiakuid muutma.

HINNANG:

Hamlet hukkub, kuna tal pole valikut, „hamlet on surnud“ tegelastele on avatud kõik võimalused, nad on absoluutselt vaba ühiskonna liikmed ja murduvad just seetõttu. Küsimus pole olemises või mitteolemises, kui mitteolemine on juba otsustatud. Ewald Palmeshofer käsitleb teemat hammustava koomikaga, tähtis osa on kõnerütmil, kõnekeelsetel väljajätetel, intonatsiooni üleskruvivatel kordustel. Moodustub kohati ähvardav keeleline kude, mis jätab õhku rippuma vaid ühe küsimuse: alla anda või tegutseda?

KATKENDID:

(8)

CARO: kas keegi soovib veel kohvi?

MANI: aitäh, me peame nüüd

KURT: õige jah, te peate ju kohe

jube lugu selle Hannesega

jube lugu

CARO: jah, see on tõesti jube

KURT: ei saa endale üldse ette kujutada sellist asja

CARO: ei, ei saa üldse ette kujutada

ja kuidas selline asi juhtuda võib

selles on sul, Kurt, tõesti õigus

aga väljast ei näe ju sellise perekonna sisse või mis?

kes peakski sinna sisse nägema, Kurt

sellise perekonna sisse

ei näe ju sinna sisse, Kurt

või mis?

KURT: ei, ei näe

CARO: nojah, nii see on

vanad peavad sünnipäeva ja noored maetakse maha
hullumeelne maailm

MANI: nojaa

CARO: või mis?

või mis, Manuel?

on ju nii

KURT: igal juhul õudne, see Hannese asi

CARO: Manuel!

või mis?

on mul õigus?

vanad peavad sünnipäeva ja noored

Manuel!

on mul õigus?

(9)

MANI: Täna on hea päev, mõtled sa endamisi, tuled koju ja mõtled endamisi, et täna on hea päev. Pagan võtaks, ikka nii hea päev. Tuled koju, tuled oma lahedasse korterisse, tuled oma lahedasse – ei vasta standardile, ei, ei vasta standardile, see sinu korter, aga lahe, täpselt paras, pagana paras sulle ja üksikule inimesele, ma mõtlen, palun väga, üksikule inimesele pole ju palju vaja, ja kui sa natuke arvutad ja iga inimene, kui iga inimene selle kuradi maa pea nii palju ruumi ja seetõttu on see isegi luksus, see sinu lahe korter, see on luksus, kurat võtaks, nii palju ruumi ja sitta sest standardist või mittestandardist, sitta sest mittestandardist, ole neutraalne, mõtled sa endamisi, ole palun kuradi CO²-neutraalne, sest seda sa kahjuks pole, CO²-neutraalne sa kahjuks pole ja lähed ikkagi närvi – mingi standardi pärast, teiste peale peab ka mõtlema, teiste jaoks peab ka mõtlema ja natuke globaalselt ka, palun, natuke globaalset mõtlemist ei tule sulle muide kindlasti kahjuks, ja ära nuta kogu aeg, ära nuta sümboolselt, sest seda sa pead küll tunnistama, et sa kogu aeg sisemiselt nuttes, kogu aeg nutad sümboolselt luksust ja konjunktuuri taga /---/

(Annoteeris Liis Kolle.)

FALK RICHTER „Kui saabub öö. Mehed närvivapustuse äärel“ (*Wenn es Nacht wird, 2010*)

Stseene ja sãmpleid

3N+12M

TEGELASED:

LAPS

NAINE

TEMA MEES

VEEL ÜKS MEES

VAIMSELT HÄIRITUD VANA NAINE KLIINIKUS

EMA

ISA

PAULI SÕBER

PAUL

TOM (Pauli vend)

PSÜHHIAATER

NÕUSTAJA

SANITAR

GAYROMEO

PATSIENT

Mitmesugused nukud

Lihtsalt väga-väga pingutav on olla intelligentne, vaimukas, dünaamiline, huvitav, empaatiline, spontaanne, usaldusväärne, innovatiivne ja mida kõike veel, end igast küljest avatuna näidata, samas sisemiselt endale kindlaks jäädes, teada, kes sa oled, kogu aeg midagi juurde õppida, alati üks käik ette mõelda ja seejuures iseennast mitte kaotada.

Falk Richter (s 1969) koostab oma näidendis panoptikumi linnaneurootikutest, kes on oma täpselt sama neurootiliste suhete vangid. Või ei suuda üldse enam mingites suhetes olla. Nad rabelevad edukasolemise nimel, nad on äraaetud, stressis,

frustreeritud, üksildased. Milline nägu sobib tänase minuga? Ja kuidas ma saaksin rahuneda, rattalt maha tulla, aja maha võtta, lõdvestuda? Kas ma olen veel tõeline või juba seriaalikangelaseks muteerunud? Kus on mu *coach*, psühhiaater, terapeut, inimhinge insener? Kas mulle pole jäänud midagi peale diivani?

KOKKUVÕTE:

VANA NAINE üksinda vanadekodus, unustatud, mahajäetud, ootab poegi oma sünnipäevale. Kuid kas need on tõesti tema pojad? Võib-olla leiab kogu sündmustik aset naise fantaasias, kui ta üksi oma sünnipäeva peab. Või tema poja Pauli lavastatud seriaalis „Mehed närvivapustuse äärel“ (mille prototüüpe ei tule kaugelt otsida). Olgu kuidas on, igal juhul leiavad aset kõige veidramad ja samas võimalikkuse piiridesse jäävad stseenid, mis kogu oma grotesksuse juures on ikka veel inimlikult mõistetavad ja sunnivad neis osalejatele kaasa tundma. Ei puudu nii koomika kui tõsised teemad. Lahutatud paar tülitseb lapse üleandmise pärast nädalavahetusel, lõpuks unustab isa lapse lennujaama, kust oma poegi otsiv vana naine ta leiab ja kaasa võtab (kas ta nii saigi endale pojad?). Patsient pole nõus mingil tingimusel psühhiaatri kabinetist lahkuma, psühhiaater väidab, et patsient on terve. TOM ja JOY kohtuvad lennujaamas turvakontrollisabas, mõlemad on lennule hiljaks jäämas, sõnelusest tekib kaklus, kartseris saab neist paar ja nad kohtuvad lennujaamades maailma eri paigus, kus neil on võimalus vahest pooltunnike koos veeta. PAULI, kes on võimeline nädalas viis korda oma sõbrast lahku ja tema juurde tagasi minema, tahtel leiab seriaalis aset marionett nukude pornostseen.

KATKEND:

PSÜHHIAATER: Võib-olla te peaksite lihtsalt reisile minema

MEES: Kuhu siis?

PSÜHHIAATER: Mõnda kohta, kus te end hästi tunnete?

MEES: Kus siis?

PSÜHHIAATER: No kusagil, kus te meelsasti viibite.

MEES: Ja siis? Mida ma seal teen?

PSÜHHIAATER: Või minge kellegagi välja sööma.

MEES: Kellega?

PSÜHHIAATER: No kedagi te ju...

MEES: Kas me läheksime koos sööma?

PSÜHHIAATER: Ei.

MEES: Miks mitte?

(Psühhiaater naerab. Mees pisut agressiivsemalt.)

Miks mitte?

PSÜHHIAATER *(naerab)*: Ei.

MEES *(agressiivsemalt)*: Jah, miks mitte?

PSÜHHIAATER: Sest meil on professionaalne suhe, mitte ehtne.

MEES: Ja kuidas ma ehtsa leian?

(Psühhiaater naerab. Mees agressiivselt.)

Kuidas ma ehtsa leian?

PSÜHHIAATER: Palun laske mind lahti.

MEES *(agressiivselt)*: Kuidas ma selle leian?

PSÜHHIAATER: Te peate *(jääb vait)*

MEES *(agressiivselt)*: Mida?

PSÜHHIAATER: Laske mind lahti.

MEES *(agressiivselt)*: Te peate mind aitama.

PSÜHHIAATER: Kuidas küll?

MEES *(agressiivselt)*: Kust mina seda tean. *(Laseb lahti. Väike paus.)* Ma tahaksin väga...

PSÜHHIAATER: Jah?

MEES: Siia jääda.

PSÜHHIAATER: Ei.

MEES: Siia, teie juurde, ma tahaks, ma...

PSÜHHIAATER: See pole võimalik, ma

MEES: Kas ma ei või lihtsalt... siia istuma jääda, te võite ju...

PSÜHHIAATER: Ei

MEES: Te võite edasi töötada ja mina

PSÜHHIAATER: Ei

MEES: Ma ainult istun siin, ma lihtsalt ainult istun siin, muud midagi.

PSÜHHIAATER: Ei

MEES: Ma võin koridoris oodata

PSÜHHIAATER: Siin aga... pannakse varsti kinni, ma arvan, seega
(Väike paus.)

MEES: Kas te usute, et minust võiks kunagi saada teine inimene?

PSÜHHIAATER: Ausalt öeldes...ei, te... räägime mõni teine kord, okei?

MEES: Kas ma tohin teie käest kinni hoida?

PSÜHHIAATER: Ei.

MEES: Ainult korraks.

PSÜHHIAATER: Ei, see pole tegelikult nii

MEES: Palun

PSÜHHIAATER: ette nähtud, see on

MEES: Mis siis on ette nähtud?

(Paus, Psühhiaater ei tea, mida vastata.)

Mis siis on ette nähtud?

PSÜHHIAATER: Kuulge

MEES: Palun

(Väike paus.)

PSÜHHIAATER: Kas te siis lähete ära?

MEES: Jah

PSÜHHIAATER: Okei.

(Nad hoiavad korraks käest kinni.)

Kas nüüd on korras?

MEES: Ma ei tunne midagi.

PSÜHHIAATER: Ahaa

MEES: Ma ei tunne midagi, kui te mind puudutate.

PSÜHHIAATER: Kahju küll.

MEES: Te ei suuda isegi meie vahele lähedust tekitada, isegi mitte seda. Teil pole oma tööst aimugi. Mida te siin üldse teete? Te peate mind aitama.

PSÜHHIAATER: Minge nüüd parem ära.

MEES: Ei, ma ei lähe, ma ei lähe sinna välja.

PSÜHHIAATER: Minge nüüd

MEES: Minge ise sinna välja, kus käib üleüldine suremine, sinna ma ei lähe, ma jään siia.

PSÜHHIAATER: Siis ma lasen teid ära viia.

MEES: Hea meelega, jaa, nad ju ei viska mind kusagile lumehange, või mis, tähendab, keegi PEAB mind ju aitama.

PSÜHHIAATER: Teil pole midagi viga

MEES: Mida?

PSÜHHIAATER: Te olete terve.

MEES: Ei.

PSÜHHIAATER: Te olete ainult üksildane, see on kõigil inimestel

MEES: Ei, nii ei saa olla, ma... ma ei saa enam magada, päevade kaupa, ma... Kuule, ma ei saa enam aru, kus ma olen, ma ei leia enam omaenda korterit üles, ma ei tea isegi seda, kas mu vanemad on surnud või ma kujutan endale seda kõike ette, kas see firma, kus ma päevade kaupa passin, on üldse minu firma või on keegi mind sinna lihtsalt valel aadressil toimetanud... ma ei tunne enam midagi, ainult seda, kuidas aeg eemale voolab, aeg lahkub minust, ja mu elu jätab minuga hüvasti, ta läheb lihtsalt kuhugi mujale ilma minuta, ja ma tunnen seda, ma ei ela omaenda elu, ma elan ühte teist elu, elu, mida ma ei taha elada, aga ma ei saa midagi teha, miski hoiab mind siin kinni, ma ei saa ära minna, ma tahan ära, aga...

PSÜHHIAATER: Kellele te seda juttu räägite...

MEES: Misasja?

PSÜHHIAATER: See on meie kõigiga nii, seda ütleb iga mu patsient, igaüks, kes siia tuleb, ütleb seda, ja minuga on samamoodi, võib-olla aitab see teid.

MEES: Ei, see ei aita mind.

PSÜHHIAATER: Te peate selle ära kannatama. Ja nüüd... minge lihtsalt välja ja

MEES: Ma ei lähe välja, ma ei lähe välja.

PSÜHHIAATER: Te istute nüüd oma autosse ja

MEES: Ei.

PSÜHHIAATER: Jah.

MEES: Ei.

PSÜHHIAATER: Jah.

MEES: EI, KURAT VÕTKU!

PSÜHHIAATER: Teil pole midagi viga.

MEES: Jätke mind lõpuks ometi rahule, teie kõik!

PSÜHHIAATER (*naerab*): Te tulite *minu* juurde.

MEES: Ei, teie saatsite *mulle* SMS-i, et *Teie* olete täna tööl.

PSÜHHIAATER: Juhul kui *teie* mind vajate.

MEES: Juhul kui teie *mind* vajate, teil on vaja kedagi, kes teiega räägiks, sest teie naine on kliinikus ja te surete igavuse kätte

PSÜHHIAATER: Minge nüüd lõpuks ometi

MEES: Palun, kas ma tohin ainult veel hetkeks teie käest kinni hoida, siis on kõik, jah, palun.

PSÜHHIAATER: Seda me juba proovisime, sellest pole teile abi

MEES: Palun, ainult... ainult korraaks... siis ma lähen

(Hoiavad käest kinni.)

Mitte midagi, absoluutselt mitte midagi.

PSÜHHIAATER: Te istute nüüd autosse ja...

(Autoavarii helid.)

(Annoteeris Liis Kolle.)

FALK RICHTER „Piltide sõda. The World Outside Is Real”

(Krieg der Bilder, 2010)

2N+5M vanuses 25-40

KOKKUVÕTE:

Algselt kuuldemänguks (2003) kirjutatud näidendi tegevus toimub pressi- ja kommunikatsiooniagentuuris, kriisikolletes ning muudes maailma paikades, kus midagi erakordset toimub, samuti teel neisse paikadesse ja tegelaste peas – kõikjal ja eikusagil. Kõik tegelased on agentuuriga kuidagi seotud, see on nende töö- ja mõnede puhul tundub, et ka elukoht. Nad kõik „toituvad“ sõdadest, katastroofidest, inimlikust õnnetusest, sest maailm vajab nende pilte, artikleid, videomaterjali, *talkshow*'sid, meediasündmusi, pressikonverentse, *live-event*'e jne.

Seal on mitmete preemiatega pärjatud fotograaf STEFAN, kes iiveldusega võideldes pildistab massihaudades lebavaid moonutatud laipade hunnikuid, kuid keda agentuuri juhataja süüdistab, et ta hoidub oma objektidest liiga kaugelt, nii et ei saa aru, kas pildid on ehtsad või netist tõmmatud. Seal on üledukas suhtekorraldaja TIM, kes enam ammu ei saa tööreisil viibides aru, kus ta õieti on ja milleks, ta tahaks ükskord kohale jõuda, aga iga saabumine on vaid peatus enne reisi jätku. Magada saab ta ainult lennukis ja rongis. Ta arvab, et töötab nii veel kümme aastat ja siis ta lihtsalt kustub. Seal on ka *performance*-artist MARCO, kes agentuuri materjalide põhjal teostab šveitsi rahadega kinnimakstud tellimustööd, heliinstallatsiooni hävituslennukite, plahvatuste, tulistamiste jms müra, riigipeade kõnede ning

teleuudiste katketest ning agentuuri liikmete kommentaaridest. Katked tema pooleliolevast tööst ning tööprotsess ise moodustavad näidendi helitausta. On veel paar kaastöölist ja muidugi juhataja LAURA, kes juba aastaid töötab hingelise ja kehalise kokkuvarisemise äärel, on pidevas paanikaseisundis ning sisimas tajub oma küündimatust, oma absoluutset ignorantsust ja piinlikkust.

Isegi need agentuuri liikmed, kes usuvad, et nad oma tegevusega analüüsivad kriitiliselt läänemaailma sõjalisi operatsioone ja nende taga peituvaid majandushuvisid, peavad tõdema, et oma tegevusega nad aitavad kaasa käimasolevate sõdade kestmisele ning põhjustavad uusi. Toimetajad ootavad üha rägemaid pilte, agentuur peab need muretsema, et ellu jääda. On nonsenss öelda „inimesed peavad sõdu“. SÕJAD PEAVAD MEID. Kes sõda alustab, hakkab osalema enda vallandatud täiesti kontrollimatus protsessis, mis varem või hiljem lõpeb katastroofiga. Hulk sõdu pole lõppenud, neist vaid ei räägita enam.

Pidev tegelemine vägivalda, hävitamise, inimeste kannatuste ja jõuetusega ei jäta agentuuri töotajaid puutumata. Näidendi lõpus ajab hüsteeriline Laura alluvaid minema, tõrkumisel ähvardavad kolleegid mahalaskmisega, mahapõletamisega, lennukite saatmisega. Igaüks elab üle oma isiklikku kriisi. Ainult Marc, kes kunagi midagi mõistlikku ei teinud, leiab oma kutsumise abi- ja ülesehitusvägede ridades. Ta tunneb end vajalikuna ning näidend lõpeb helgetes toonides.

KATKEND 3. STSEENIST:

LAURA: Kuule, kas sa oled kusagil neid ärakülmunud imikuid näinud?

STEFAN: Eei aga kui sul paari uppunud neegrit vaja on

LAURA: Kust maalt?

STEFAN: Ugandast

Ma arvan Ugandast täpselt ei tea kas Uganda on Aafrikas? kusagilt sealt jah

LAURA: Kas seal on praegu midagi?

STEFAN: Ei tea

MARCO: Jaa seal on midagi

LAURA: Mis seal siis on?

MARCO: Ei tea on midagi

(Püüab meenutada.)

Midagi seal oli

Midagi ma lugesin või kuulsin

Kodusõda või nii

Näljahäda

mina ei tea

Üleujutused

Midagi veega

kõik uppusid ära

jube

STEFAN: Seal läks mingi praam uraanilastiga põhja

LAURA: Ma mõtlesin et seal plahvatas lennuk

STEFAN: Ei saatkond. Või kaubanduskeskus?

(PAUS. Kõrkaamera tihe klõpsutamine.)

TIM: Ma ei saa magada

Miks ta kogu aeg oma pilte siia kuivama riputab?

Ma tahan magada ja näen ainult ära kistud käsi otsast lennanud jalgu ilma nägudeta
inimesi ilma silmadeta lapsi ilma kõrvadeta ilma nahata

STEFAN: Pead sellega harjuma

„The world outside is real“

TIM: Ma päriselt ei saa seal magada

Ma pean magada saama

Muidu ma kukun jälle kokku

Õudus

Tokyo kultuurivahetus

Ma küsin kogu aeg mida seal vahetada on

MARCO: Ma töötan täna öö läbi

LAURA: Mina niikuinii

Ma pean selle artikli veel ära küljendama

Aga selleks on mul neid kuradi külmunud imikuid vaja

(On kuulda, kuidas ta raevukalt sobrab läbi virna fotosid ja leiab lõpuks pildi, mida ta kogu see aeg on otsinud.)

Kuule, see on sinu käes?

Sa pätsasid selle

Oled sa hull või?

MARCO: Mul oli seda pilti näituse jaoks vaja

LAURA: Ütle kas sa oled täitsa segi see on minu pilt

Ütle

Ma otsin seda päev otsa

(Laura peaaegu et nutab.)

Mul on seda ju vaja

MARCO: Sorry

LAURA: Jah „sorry“ nüüd ta ütleb „sorry“

MARCO: Mul oli seda vaja

(Väike paus.)

Rohkem kui sul

(Väike paus.)

Selle kuradi reportaaži jaoks

Teile on see ju ainult porno

Ma panen selle vähemalt seostesse

Te ainult onaneerite sellega

ja kasseerite raha

LAURA: Ja sina ei kasseeri või mis

MARCO: Kui te seda üldse vaatate

Kui te üldse sellele peale vaatate

LAURA: Kes siin kõige rohkem kasseerib

Oma teisese kasutuse eest

Kui sul meid poleks ei oleks sind olemaski

Mis su videote peal siis oleks kui meid ei oleks

Ma ei näe siin mingit vahet

Sa filmid meie materjali lihtsalt veel kord üles ja paned selle mingisugustesse

tühjadesse saalidesse ütled et see on „kunst“ ja kasseerid selle eest raha

kasseerid nagu segane

MARCO: A mida sa tegelt tunnend kui sa seda näed?

(Pause.)

Mida sa tunnend seda ärakülmunud imikut vaadates?

LAURA: Ah mine persse

MARCO: Tõde ei taha keegi kuulda

LAURA: „Tõde“

Mis kuradi pask see on?

(Annoteeris Liis Kolle.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Kuldne Draakon“

(Der Goldene Drache, 2009)

Esietendus 2009. aastal Viini Burgtheateris (lav R. Schimmelpfennig). Vahepeal on ainuüksi saksa keeleruumis seda näidendit lavastatud veel kolmes teatris.

3M+2N

TEGELASED:

Näitlejad on täpselt paika pandud: mees üle kuuekümne, naine üle kuuekümne, noor mees, noor naine, mees. Kõik näitlejad mängivad kolme erinevat tegelast.

NÄIDENDI ÜLESEHITUS:

48 üsna lühikest stseeni. Lood hargnevad mitmel erineval tegevusliinil. Näidendi jooksul seotakse need lood üha rohkem üksteisega kokku, kuni lõpuks moodustub neist inimsaatuste võrgustik. Formaalselt seob tegelasi hoone, kus kõik elavad, ja esimesel korrusel asuv kiirtoidurestoran, kus nad kõik söömas käivad või toitu tellivad.

TOIMUMISKOHT: Lääne-Euroopa (ei pea olema Saksamaa – Schimmelpfennig jätab selles aspektis alati interpretatsiooniruumi).

LOOD:

1) Tai-hiina-vietnami kiirtoidurestoranis töötavad viis asiaadist kokka. Nende olukord restoranis on äärmiselt trööstitu: vähe ruumi, tohutu kuumus, pidev kiirustamine, hirm võimude ees. Töötajaskonna noorim liige – noor mees, kes on kaugelt kodust tulnud otsima oma õde, kannatab hirmsa hambavalu küüsis ja häirib sellega kõiki töötajaid. Kuna tal puuduvad paberid, siis ei saa ta minna arsti juurde. Nii otsustavad kaastöölised ta hamba ise välja tõmmata.

2) Abielumees kuuleb oma naiselt, et ta jätab mehe maha. Naisel on keegi teine. Mees ei suuda uskuda, et hoolikalt ette valmistatud ühine tulevik nii äkki otsa sai ja ainsa lahendusena otsustab ta ennast täis kaanida. Väikeses toiduainetepoes kurdab ta oma mure poemüüjale, kes usub, et tal on midagi, mis võib mehe tuju parandada. Ta kutsub mehe enda korterisse, kus ta hoiab vangis noort hiinlannat.

3) Kaks stjuardessi on tagasi jõudnud pikalt lennult. Nad einestavad „Kuldses Draakonis“, et minna siis edasi nende ühisesse korterisse. Ühte stjuardessi ootab ees kohtumine piloodist armukesega, teine naine aga leiab enda supi seest hamba – teised leiavad kala kõhust kuldsõrmuse, tema aga koleda auguga hamba. Samas ei saa ta seda lihtsalt ära visata, miski sunnib teda hammast enda läheduses hoidma.

4) Vanahärrat külastab tema lapselaps, kes tahaks vanaisale rääkida midagi väga olulist: ta on rase, kuid tema poiss-sõber ei taha last. Vanahärra on aga täielikult oma kurbusesse vajunud, ta tahaks aega tagasi keerata, olla jälle noor ja tugev.

Kõiki eelnevaid lugusid illustreerib muuhulgas räägitud tuntud valm sipelgast ja ritsikast: samal ajal, kui sipelgas terve suve tublisti toitu kogus, lõõritas ritsikas laulda. Talve saabudes jääb ritsikas nälga ja läheb sipelga juurde toidunatukest paluma. Sipelgas aga heidab küsijale ette laiskust ja sunnib ritsikat enda heaks töötama, et toidupoolis välja teenida. Ritsikast saab sipelga lits. Järk-järgult seob Schimmelpfennig kõik tegevusliinid selle valmiga ja iseloomustab niimoodi lihtsa lookese abil näiliselt väga keerulist inimsuhete ja -saatuste maailma.

HINNANG:

Schimmelpfennig on meisterlik näiliselt täiesti iseseisvate lugude siduja. Esmapilgul kuidagi juhuslikud lookesed moodustavad lõpuks äärmiselt kihilise maailma, kus pidevalt on leida midagi uut, mida eelmisel korral veel ei märganud. Keelekasutus on näiliselt lihtne: peamiselt lühilauseid, palju kordusi. Restoranitöötajad hõikavad pidevalt välja menüüsid, toidupoe omanik loetleb kaupu, mahajäetud mees üritab meenutada kõiki esemeid, mis sai naisega koos ostetud. Tekst loob põneva kõnerütmi, mis annab kogu tegevustikule hoo ja kerguse.

Schimmelpfennig on kõrvalpilgulise võtte esindaja: näitlejad kirjeldavad, mida nad teevad, samuti on remargid osa repliikidest. Tänu kõrvalpilgulisusele muutuvad tegevuskohad, tegevusaeg ja tegelased ise imekiiresti ja üks näitleja võib samaaegselt mängida mitut inimest. Kuna näitlejad mängivad tihti just vastandtegelasi (mees üle kuuekümne mängib noort tüdrukud, noor naine purjutajast meest), siis tekivad põnevad kombinatsioonid, mis aitavad lõhkuda stereotüüpe.

Teema ise tundub huvitav juba seetõttu, et paljud eestlased on lahkunud asiaatide kombel välismaale, kus hea raha teenimiseks tuleb ära kannatada halvad töötingimused ja äärmiselt pikad vahetused. Samas on Eestiski igal aastal üha rohkem odavat tööjõudu kuskilt kaugelt, võõrast kultuurist.

KATKENDID:

Lõik 1:

(Mees, naine üle kuuekümne, noor mees, noor naine, mees üle kuuekümne.)

MEES ÜLE KUUEKÜMNE: Tai-hiina-vietnami restoranis KULDNE DRAAKON:

MEES: Vanake paneb tangid paika.

MEES ÜLE KUUEKÜMNE:

Ma asetan tangid paika, see pole üldse nii lihtne, sest väikseke loobib oma pead vasakule ja paremale, siia ja sinna, ole nüüd paigal, muidu löön sul kogemata veel terve hamba välja, aga kõhn tüüp hoiab teda kinni, veel pisut viina –

(Mees valab hiinlase suhu viina.)

NAINE ÜLE KUUEKÜMNE: Number B2, Bun Cha Gio Chay, riisinuudlid, krõbedaks küpsetatud kevadrullid, salatiled, sojaseemned, kurk, röstitud sibul, maapähkel, vietnami basiilik ja koriander.

MEES: Rahulikult, väikseke, rahulikult –

NOOR NAINE: Ei, ei –

NOOR MEES: Ta paneb tangid paika –

NAINE ÜLE KUUEKÜMNE: Number 82: Pad Thai Gai, praetud riisi lintnuudlid.

MEES ÜLE KUUEKÜMNE: Ma surun tangid hamba ümber –

MEES: Väikseke karjub. Ta tõmbab hammast –

NAINE ÜLE KUUEKÜMNE: Me nimetame teda väiksekeseks.

NOOR NAINE: Ta kisub mul hamba suust välja –

(Pikk paus.)

Ta kisub selle välja –

(Lühike paus.)

Ta kisub selle välja –

NOOR MEES: Ja hammas lendab läbi õhu.

(Paus.)

MEES ÜLE KUUEKÜMNE: Ma tõmban hamba suust välja, parema lõikehamba, ja verine, poolenisti mädanenud hammas lendab läbi õhu.

NAINE ÜLE KUUEKÜMNE: Kõrge kaarega läbi õhu –

NOOR NAINE: Hammas

lendab ja lendab ja lendab.

Lõik 2:

(Noor naine ja mees.)

NOOR NAINE: Neljatoalise korteri köögis, mõned korrused kõrgemal KULDSEST DRAAKONIST. Triibulise pluusiga mees, kes enda pükstele pisut õlut peale ajas, ja punases kleidis naine. Nurgas hõbedane külmik, mille nad on koos ostnud. Enamik siinsest mööblist on ühised ostud, ettevalmistused ühise tuleviku loomiseks. Nädalavahetused sõidud kaubamajade mööbli- ja nõudeosakonda, päris alguses, siis kui neil polnud veel suurt midagi, kui kõik veel puudus, meil on vaja pudeliavajat, meil on vaja pipraveskit, panni on vaja, miks, mis vanal pannil viga on, vana pann on katki, meil on vaja kahte klaasi, mida arvad sellest põrandalambist, meil on vaja salatikaussi. Ta tuli tagasi:

Nüüd sa siis tuled!

ütleb triibulise pluusiga mees.

Nüüd! Nüüd oled sa siin! Aga nüüd on liiga hilja, liiga hilja! Enam ma ei taha. Ma ei saa enam. Ei saa enam! Ma ootasin ja ootasin ning lootsin, aga ei, ei, ei, nüüd on selleks liiga hilja –

Ta joob.

(Noor naine joob.)

Kui sa vaid poleks teda kohanud!

Lühike paus.

Vaata, kuidas ma välja näen, ma ajasin pükstele õlut peale, ja see pluus, see pluus, kuradi triibud, tulin töölt otse koju, otse, loomulikult ma lootsin sind siit eest leida, selliseid riideid peame seal kandma, kõigil on ülikond ja lips, jah – nii ongi, nii see on – see on mu elu –

MEES: Kuidas sulle meeldib mu kleit, kleit, mille sina –

Lühike paus.

Mõtlesin, et paneks selle veel ühe korra selga, ma tahtsin – miks me ei saa – äkki läheks alla sööma, teeme nii, nagu poleks midagi juhtunud.

Lühike paus.

Kuidas me peaks –

Lühike paus.

Tahad sa kõike tagasi, kõrvarõngaid, ehteid –

Lühike paus.

Sõrmust? Tahad sõrmust tagasi?

NOOR NAINE: Kuidas sa välja näed, näed välja nagu, see kleit, selles kleidis, selles kleidis, sa, sa oled hingematvalt – hingematvalt –

(Annoteeris Mihkel Seeder.

Näidendist on olemas eestikeelne tõlge.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Siin ja praegu“ *(Hier und Jetzt, 2008)*

5N + 6M vanuses 20-70

KOKKUVÕTE:

Suveõhtu. On juba hilja, aga ikka veel soe. Pikk pulmalaud lageda taeva all öö hakul. Valgustuseks lambid või statiividel prožektorid. Pidevalt süüakse ja juuakse ning mitte alati parimaid lauakombeid järgides. Mõned külalised klatšivad. Üksteise järel tõustakse püsti ja esitatakse (või luuletatakse kollektiivse loomingu käigus kohapeal – selgust selles pole) värssjutustus neljakümnendates, juba pikemat aega koos elanud pruutpaarist KATJAST ja GEORGIST. Osadel külalistest on pillid kaasas ning nad teevad aeg-ajalt pretensioonitut meeleolu- ja tantsumuusikat. Juhtub palju kummalist ja piinlikku: keegi tassib teist seljas ümber laua, pruut mäkerdab oma valge kleidi tomatiga kokku, peigmees puhub suurte pingutustega sarve, vahepeal sajab lund, pulmalauale ilmub surnupealuu. Naine lapsevankriga räägib alatihti oma beebiga, kes ei tee ühtegi häält. Kuuleme katkendeid vestlustest, milles korrutatakse pidevalt samu kinnismõtteid.

Jutustuse käigus tuleb välja, et Georg ei tahtnud lapsi, Katja võib-olla, kuid ei rääkinud sellest kunagi. Värssides kõneldakse ka Katja armukesest MARTINIST, kellega ta Georgi pettis ja kes istub siinsamas pulmalaua taga. On juttu Georgi ja Martini kahevõitlusest, kus Georg jäi küll peale, kuid ei suutnud Martinit tappa ja läks hulluks, hulkudes mööda metsi ja niite, kust on pärit ka rohke loodustemaatika kollektiivses poemis (vt tõlkenäide allpool). Katja uskus, et Martin on tema suur armastus, kuid mõni aeg hiljem lahkus siiski tema juurest ja läks Georgi otsima. MARTIN avab end seltskondliku lauavestluse käigus suure seelikukütina ning jagab lahkelt oma naistevallutamise knihve. Laua ääres mängitakse läbi sündmused, millest poemis juttu oli: Georgi ja Katja riid pärast seda, kui Georg on petmisest teada saanud; Georgi ja Martini kahevõitlus, mis kujuneb üsna veriseks: Georg

peksab Martini põhjalikult läbi. Hiljem Georg tulistab Katjat. Katja räägib oma unistuste pulmameest, mis erineb tublisti troostituvõitu üritusest laval. Georg püüab lõpuks kõike kuidagi kokku võtta, aga see ei õnnestu. Ta lõpetab peo.

KATKEND NÄIDENDI ALGUSEST:

INGRID: Ja nina –

Lühike paus.

nina –

TILO: Alkohol.

Ta joob sõõmu.

INGRID: Jaa-jaa –

ILSE: Jaa!

TILO: Alkohol.

INGRID: Uskumatu.

Lühike paus.

Ei suuda uskuda.

Lühike paus.

Kui palju peab kaanima, et sellist nina –

TILO: Nii:

Näitab kätega kehamõõtmeid.

Nii paks!

Lühike paus. Süüakse-juuakse edasi, lastakse kaussidel ringi käia, keegi tõstab endale midagi taldrikule.

LOTHAR (ikka veel seistes):

Hommikul vara

väljas,

linna taga,

päike seisab

alles vaksavõrra

horisoni kohal,

pilvitu suvepäev

on koitnud.

Istub oma kohale tagasi. Hetke pärast tõuseb Horst püsti.

HORST: Linnuhääled. Ükshaaval.

Vaikus.

Linnuhääled.

Jääb püsti ,mõtleb järele või tahab veel midagi öelda.

ILSE (istudes, süües):

Putuka sumin

lennu siksakis.

See putukas

on herilane.

Herilane,

nii vara hommikul –

Lühike paus. Ta on hämmingus. Horst võtab jutuotsa jälle üles.

HINNANG:

Näidendi omapärane vorm – *copy-paste*ina korduvad samad dialoogikatked, heietused, meenutused, läbisegi hakitud kronoloogia, sinna juurde pikad poetilised lõigud ohtrate looduskirjeldustega – kätkeb endas nii oht kui võlusid. Kongeniaalse lavastuse korral tekib kindlasti väga äraspidine ja ärasetatud ebamaine atmosfäär, kus venimisest ja kordustest saab omaette nauding. Näidendi teemaks on minu meelest poeesia/romantika ning argipäeva, laiemalt tsivilisatsiooni ja looduse suhe. Kuivõrd me vajame midagi „kõrgemat“ oma ellu, kui palju ta seda mõjutab ning kui suur süüdlane on ta meie õnnetustes. Teisisõnu: kas inimene peab oma loomapoolt eitama või sellega kokku sulama? Vastuseid küll ei leita, aga nende otsimist Schimmelpfennigi moodi on huvitav jälgida.

(Annoteeris Liis Kolle.)

THERESIA WALSER „Härrasmeeste matjad“ (*Herrenbestatter*, 2009)

Esietendus Mannheimer Nationaltheateris, detsember 2009.

Esitusõigused: Rowohlt Theater Verlag, Reinbek bei Hamburg.

Originaalpealkiri „Herrenbestatter“ sisaldab endas sõnamängu: „Herrenausstatter“ tähendaks meeste rõivaste ja muu välimusse puutuvaga varustajat või varustajaid.

3N+6M

Theresia Walser (s 1967) on kirjanik Martin Walseri tütar. Näitlejahaaridus Bernist. Vastukaaluks tänapäeva sõnateatri realismile kirjutab ta poetilisi, vahel raskesti mõistetavaid näidendeid (nt *King Kongs Töchter*, *Die Heldin von Potsdam* jt), mida on saatnud kriitikute kiitus ja mitmed preemiad. „Härrasmeeste matjate“ taustana mängib kindlasti rolli Karstadt-Quelle kontserni hiljutine kokkuvarisemine.

TEGELASED:

HÄRRA ELLENBECK, meesteosakonna müüja, 50.-te lõpus

HÄRRA LENZ, meesteosakonna müüja, 30.-tes

PROUA IRRWEIN, osakonnajuhataja

HÄRRA FORTE, meesteosakonna endine müüja

Kliendid:

Vana Naine, Poeg, Noor Naine, härra Fürth, härra Sims

TEGEVUSKOHT: Keskmist sorti kaubamaja meesterõivaste osakond. Osa stangesid ja riiuleid on kaupa täis, teised tühjad või pooltühjad.

KESTUS: Umbes 90 min.

KOKKUVÕTE:

Läbi 11 pildi näeme päeva meesteosakonnas pikkade traditsioonidega kaubamajas, mida ähvardab sulgemine või odava ninni-nänni poeks muutmine. Müüjatest peategelased ELLENBECK ja LENZ esindavad „vana“ ja „uut“ kooli, erinevaid suhtumisi nii töösse kui ellu üldse, mis kõige drastilisemalt avaldub selles, et nad järjekindlalt kaupa ümber paigutavad: ühe jaoks peab kõik olema seal kus ikka ja

teise jaoks alati uues kohas. Ellenbeck ei nõustu kliendile lihtsalt suurusnumbri järgi ülikonda kaasa müüma, sest pole kindel selle istuvuses. Lenz, kes on usinalt osalenud müügikoolitustel, püüab avastada inimeste varjatud soove. Kui keegi vajab pükse, üritab ta tolele kaela määrada ka särki, sokke, kampsunit ja seda kõike soovitavalt hooaja moetonides. Lenzi jutust tuleb välja, et Ellenbeckil on käsil viimane tööpäev, st ta koondatakse, kuid selles ei saa päris kindel olla, sest osakonnajuhataja proua IRRWEIN vahetab Lenzi ja Ellenbecki järjekindlalt omavahel ära. Irrwein esindab uut agressiivset müügistrateegiat, mis seisneb selles, et ostjale tuleb teele ette veeretada „takistusi“, et too ei saaks kaubatihnikust nii kergesti põgeneda. Meesterõivaste müüjad peavad tegema reklaami teiste osakondade sooduspakkumistele ja eskalaatoreid reguleeritakse iga päev kiiremaks (see saab proua Irrweinile endale saatuslikuks, ta kukub eskalaatorilt alla ja satub haiglasse). Sel päeval hoiab tööga tavaliselt alakoormatud müügipersonali meeli ärevil teade, et kaubamajasse investeerida sooviv härra FÜRTH peaks tulema inkognito olukorraga tutvuma. Enne teda jõuavad kohale tagasihoidlik härra SIMS, keda Lenzi pealetükkivus marru ajab, VANA NAINÉ ja tema „üleõppinud“ POEG, kes sellal, kui ema kaubamajaga seotud vallatuid noorusmälestusi heietab, veedab tunde proovikabiinis ning lammutab riideesemeid, lootes nii hinnaalandust saada. Tuleb ka NOOR NAINÉ, kes soovib oma isa jaoks ülikonda osta. Ellenbeck laseb käiku asjatundlikkuse ja nõustamismeisterlikkuse tulevargi, kuid see langeb viljatule pinnasele – ülikonda vajatakse kadunukesele muldasängitamiseks. Alkoholismi tõttu vallandatud härra Forte, kellel on keelatud oma jalga kaubamajja tõsta, tuleb sellest hoolimata, ja räägib pealetükkiva joviaalsusega oma uuest elust Kuubal. Kõige selle juures jääb Lenzil ja Ellenbeckil tähele panemata, kuidas saabub härra Fürth, kes satub ühte piinlikku situatsiooni teise järel. Muuhulgas ei avane enam talle liiga kitsaste pükste lukk, mida ta on proovinud, ja teda ähvardab niiviisi tähtsale koosolekule minek. Ellenbeck tahab püksid talle firma poolt kinkida ja ka pintsaku kaasa anda, Lenzil läheb silme eest mustaks ja ta rebib kehakatte jõuga Fürthi jalast ära, st ribadeks. Ellenbecki haarab „päraast mind tulgu või veeuputus“-stiilis meeoleu ja ta hakkab kogu kaupa valimatult ära kinkima, eelnevalt veel härra Fürthi mõnitades. Surm ja matused tulevad jälle kõneaineks, kui Poeg teatab, et tema ema on juba kaks aastat surnud, ehkki on alles sama päeva õhtu. Viimases pildis näeme Ellenbecki üksi hämaras kaupluseruumis Lenziks riietatud mannekeeniga rääkimas: „Homme öeldakse: eile oli hea päev!“

KATKEND 8. PILDI LÕPUST:

ELLENBECK: Kas te üldse teate, mida tähendab krae? Misasi on krae? Krae – see on katterätik! Kas te üldse olete kunagi järele mõelnud, miks inimene selle peale tuli, et ta tahaks kraed? Krae – see on kaitsekilp maailma vastu.

LENZ: Suurepärase, härra Ellenbeck. Ma hakkan ikka ja jälle teie peale mõtlema: vihmamantel vihma jaoks, krae maailma vastu.

ELLENBECK: Varsti ei müü te siin enam vihmamantleid, tulevikus seisate keset teeküünlaid, kleeplinti ja Kuubalt pärit T-särke.

LENZ: Ja siis?

Vaikus. /---/

Mis teil kleeplindi ja T-särkide vastu on?

ELLENBECK: See, et me särke kanname, on lahendus, Lenz! Mitte inimõigused!

LENZ: Mida?

ELLENECK: Alles koos kraega algab inimkond!

LENZ (*härira Simsile*): Kas ma saan teid aidata?

HÄRRA SIMS (*Lenzile näkku karjudes*): Ma tahan, et mind rahule jäetaks!

Ma näen ise, et need on püksid!

Ma oskan ise lugeda, mis suurused seal peal kirjas on!

Ma oskan ise lugeda, mis nad maksavad!

Ma oskan ise proovikabiini minna!

Ma oskan ise peeglistse vaadata!

Ma tean ise, kus kassa on!

Mul pole teid vaja!

Pimedus.

(Annoteeris Liis Kolle.)
